

(Csönd. Néha egy-egy elejtett sóhajtás hallatszik Mélyen szuszognak az ágyakon az emberek, némelyikük nem is szuszog; talán meghalt.)

A másik (mintha álmában beszélne, halkan megszólal): Holnap megkérem az ápolót, hozason fehér rózsákat nekem...

Kis précieux.

Irta: Keleti Arthur.

Régi ékszer énrajtam a bánat,
a legdrágább most nékem a világon:
úgy vigyázok rá, ápolom, becézem,
mégis féltém — oh bizonyos halálom!
mint fonnyadt kézről halvány aranygyűrű,
(úgy hullik majd le elfonnyadt szívemről)
és elgurul, hogy meg soh'se találok...

*

Praeludium.

Irta: Keleti Arthur.

Oh Uram én oly sokat akarok:
elajándékozni magam, mint egy színes
[képet;

hogy megértsed a napot, a sötétet,
hangtalan némát, világtalan vakot,
hogy megérts engem és megértsd magad!
és elhervadt, fájdalmas életünk,
mit szavaink félénken eltakarnak,

hisz olyan sokan, semmit sem akarnak.

Oh Uram én oly sokat akarok,
de jaj! félek nem bir el vézna testem:
meg ejtettek a nagy szomorúságok
s megölnék az elhallgatott dalok...

Viktor Hugo.

Irta: Dr. Barna János.

H a végig pillantunk Viktor Hugo éle-
folyásán, azt látjuk, hogy eléggé har-
monikus élet jutott neki osztályrészul
a sorstól. Nevét a hir hamar fölkapta szár-
nyaira és a dicsőség napfényes, babérkoszo-
rúja már ifjú korában bearanyozta homlokát.
Politikai pályafutásában is föl b volt az öröm,
mint a keserűség. Átélt a XIX. század összes
politikai zivatarait, amelyek keresztülzúgtak
Franciaországon. Ifjú éveiben a királyságnak
volt a híve, de később fordulván az idő kereke,
a köztársaság zászlója alá esküdött föl. III.
Napoleon trónralépte után, kinek uralma ellen
a leghevesebben küzdött, el kellett hagynia
hazáját. Külföldre menekül és reá szakadnak
a száműzetésnek hosszú és keserves évei.
Szomorúan dalolja:

Rágondolok

Mily rózsaillesz a honi lég;
A tavasz távol Franciaországtól,
Tavasz-e még?

(Szalay Fruzina fordítása.)

Végre üt a hazatérés idejének órája. III. Na-
poleon trónja a szedáni reftentő vereséggel
összeomlott s a dicstelen második császárság
véget ért, hogy helyet adjon a harmadik köz-
társaságnak. Hugo hazasiet Párizsba. Itt végig
szenvetide a város ostromát és a poroszok
diadalmas bevonulását Franciaország főváro-
sába.

De véget érnek a keserves napok és 1871-
től kezdve zavartalanul folyik le élete. Boldog,
nyugodt életben volt ezután része, amit meg-
édesített a családi körnek melege és kis uno-
káinak látása. Késő öregséget ér, mint nem-
zetének elismert klasszikusa, 1885-ben 83 éves
korában lehunyja örök álmra szeméit. Holttes-
tét a Pantheonban helyezték örök nyugalomra.

Röviden vázolván a nagy költő életét, csak
azt kell még megjegyeznünk, hogy munkake-
dedve nem lankadt el egy percre sem. 1822-
ben jelent meg első kötete, amit azután köve-
tett a regényeknek, színdaraboknak, tanulmá-

nyoknak és verses köteteknek egész sorozata. És ezen kötetek között a legkiválóbb alkotások mellett sokszor egy kezdő íróra valló gyenge munkálatokat is találunk egymás mellé sorakoztatva. Jókai Mór írói fructumaival lehet összemérni Hugo költői termelését. Amint Jókainál is a legnagyobb regényeket nagyon sokszor a gyöngye félreményeknek egész csoportja követte. És az író kiválóságát csakis a nyelvezet költői volta és erőteljessége árulta el. Éppen így Hugonál is a stílus zengzetessége, a hatalmas szárnyalások, a nagy ellentétek azok, amelyek jelzik a költő oroszlán karmait.

Hugo néhány, egészen ifjúkori alkotásait leszámítva, egész életében a romantikának volt a híve. 1827-ben kiadja a Cramwel című drámáját és az ehhez írt előszóban kifejti a romantizmusra vonatkozó elveit. Itt rakja le a romantika alapszabályait és paragrafusait, hogy azután ennek az irányzatnak hamarosan vezéralakja legyen. Az itt megírt és letett elvekhez hű is marad, egész életében hűségesen kifartva a romantika fulságokba és végletekbe mozgó géniusza mellett.

Ezeknek a soroknak nem az a célja, hogy kiterjeszkedjenek a regényíróra, a Nyomorultak, a Nevető ember zseniális szerzőjére, sem a drámaíróra, kinek rémes, vértől csepegő tragédiái bejárták egykoron Európa összes színpadait. Csak a költőről, még pedig a lyrai poétáról akarunk pár sorban most megemlékezni. Ez a költészet a szerelemnek, a családi körnek, a politikának és az élet nyomorának költészeté. Ezen eszmék közt oszlott meg Hugonak széles skálájú, színekben gazdag, nagyon is egyéni költészeté.

Szerelmes költeményeiben feleségét dalolja meg, ami nagyon könnyen érthető dolog is, mert hát korán, szinte gyermekkorában nősült. Az első valódi ideál, akihez költeményeit elzengte, feleségé lett az ifjúnak. Ezen verseiben a családi tűzhelynek nyugalmat adó, az élet dúrva bánatmait feledő voltát rajzolja meg s középpontban helyezve asszonyát, ki mint egy védőangyal a szeretetnek meleg sugárkévéjével bearanyozza, földertfi a költő életét. Később is, mikor az évek lassankint elszállanak a házások feje fölött, még mindig

tud magasztaló sorokat mondani párjáról. Csodálattal vegyült imádat hangján szól mindig feleségéről és körülötmjénezi szeretete édes, de sokszor hangzatos szóvirágaival. Hogy igazak-e ezek az érzelmek mindig? A kérdést föl kell vetnünk, mert ugyanakkor midőn nejéről írja fönséges sorait, szívében marad még elegendő hely más asszonyok részére is, kiket szintén meleg sorokkal és szerelmes szavakkal tisztel meg. A felelet a fenti kérdésre, úgy hiszem, igen egyszerű. Amikor a költő feleségét megénekelte, akkor abban a percben érezte is szíve, amit eldalolt, hogy azután a következő pillanatban másnak énekeljen. Az ihlet percében mindig átérezte, amit alkotott s nagyon könnyen elképzelhető, hogy egy olyan nagy szív, mint Hugoé, egyszerre kétfőért, a feleségért és a szeretőért is doboghatott igaz melegséggel s ez a kéllakisége szívének, eredményezte ezt a látszólagos ellentétet, mintha nem mindig való érzelmeit zengte volna el dalaiban.

Az ihletnek nagy és magasztos pillanataiban, mindig hű volt ahhoz a nőhöz Hugo, kihez dalolt lantjának zengő húrjain. Bár életének védőangyalát látta asszonyában, mindazonáltal, mint versei is igazolják, áldozott idegen oltárokon is.

A szerelmen kívül nagyfokú szeretet is élt Hugo szívében, ami szintén kifejezésre jutott költészetében. Sokszor és igaz bensőséggel énekl meg kis leányát, majd később unokáit. Leányáról születésétől kezdve írta szívből fakadó költeményeit, melyek az apai szeretetet és boldogságot tükröztetik vissza, hogy azután helyet adjanak a fájdalomnak a szeretett lény elvesztése fölött. Korán, ifjú korában kellett leányától elszakadnia. A fiatal asszony férjével csolnakázás közben vízbe fulladt. Ez volt életének legnagyobb csapása s a zord halál, ki elszakasztotta tőle gyermekét fájdalomra hangolta lantját. De szívében az éles késsel ütött seb hegedni kezd. Vigasztalódik kis unokáinak látásán, kikben az elveszett leányt látja új életre ébredni. Az apai szeretet nagyatyái érzélgősségbe olvad át nála.

A szeretetnek egy sajátos fajtája élt még Hugonak szívében és ez a fűlságos önszeretet volt. Szerette, sőt helyesebben imádtta magát

a végtelenségig, az önistenítésig. Egy lángész, egy zsenit lát magában, amelyhez mérhető nem volt és nem is lesz soha az emberek fiai között. Bámulja önmagát, munkáit, lelkének nemességét és nagyságát. Nemcsak lángésznek, felülmulhatalannak, hanem prófétának, népe látnokának is hitte magát.

Lelke egy gyermeknek volt a lelke. Optimista volt a végtelenségig, mindent lehetőleg a jó oldaláról ítélte meg, embert és eseményt egyaránt. Optimizmusából folyt, hogy nem ismerte a sorvasztó, idegölő kínos vergődéseit a lelkek borzasztó tusáinak. Nem tud reá hatni a külvilágnak egyetlen eseménye sem annyira, hogy az képes lett volna földulni lelkének harmonikus egyensúlyát teljesen, vagy hogy megzavarta volna valami túlságosan belső lelki világát. Bármely csapás is tört reá orvul, vigasztalódott mihamarább. Kétségbe nem esett, csak melankolikussá lett. De csakis rövid időre, mert az isteni gondviselésbe és igazságosságba vetett erős hite mindig lábpraállította. Elsimította a szívnek fölkapart örvényeit. Bizalma az Isten végtelen jóságában soha egy percre sem rendült meg.

Lelkének ezen nemes és sokszor naiv érzelmei sugalmazták vallásos költeményeit. S bevonják a megnyugvás nemes zománcával lelkét életének legválságosabb pillanataiban is.

Említettük, hogy népe prófétájának tartotta magát s ez a látnoki képesség, legalább is ő úgy hitte, predesztinálja őt arra, hogy irányítsa nehéz, válságos időkben nemzetét. Hazafias ódáival fáklyát akar gyújtani a sötétben, hogy azok világító szövétnekként égjenek az élet nehéz harcai között. Hatalmas szárnyalású költeményekben harsogja el eszméit és szenvedélytől lobogó temperamentuma fönséges gondolatok megírására készítette tollát.

Ódái, minden fönséges gondolatai dacára is sokszor nem egyebek versbe szedett zónoki beszédeknél és tartalmukat tekintve pedig akárhányszor üres, elkopfatott eszméknek végtelen variálásából állanak. Ezek a gyengeségei eredményezték, hogy élete utolsó szakaszában nem vették semmi figyelembe leghangzatosabb poémáit sem, sőt ami még ref-

tehetőbb volt rája nézve, meg is mosolyogták. Az elaggoft költőt ez a körülmény nagyon elkésérfette, úgy, hogy élete legvégén teljesen visszavonult a politikától, csakis családjának élt.

Lyrái költeményeiben gyakorta foglalkozik az istenség nagy, fönséges és misztikus gondolatával, a gondviselésnek útjaival, az élet nagy ellentmondásaival és igaztalanságaival is. Dalra ihleti lelkét a halálnak zordon alakja. Az elmulás eszméje gyakran belekapcsolódik költészetének örvénylő mélységeibe.

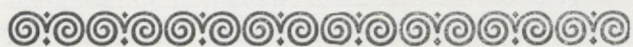
Ezen nagy és hatalmas eszméken kívül szíve minden melegségével fordul a nyomor felé. Megsajnálja a szenvedőt és a bűnöst. Igyekszik nyomorát enyhíteni, fájalmát csillapítani. Tele van lelke altruisztikus érzésekkel és nem zárkózik el még a bűn fertőjébe bukott nő előtt sem. Részvétellel fordul feléje és igyekszik bukását menteni s ha lehet, kiemelni a mocsár lelket gyilkoló fertőjéből.

Fő ereje a leírásban van. Káprázatos, kaleidoszkopszerű képeket tud szavaival szemünk elé varázsolni. A szavakkal való festése emlékeztet Rubens színes ecsetére és a modernek gyönyörűségeken meleg színtöltőjaira.

Minden él a tolla alatt. Élettelen tárgyakra lelkét, meleg, pirosuló vértől duzzadó életet tudott önteni. Az alkotás istenének géniusza ott lebeg tolla alatt, mikor egy jelenetet, egy tájat, egy jellemet akar megjeleníteni a szavak káprázatosan színes tömegével. Képzete ilyenkor nem ismer határt, csapong a magasan, fönnszárnyal a felhők között. S nem riad vissza a borzalmasnak költészetébe való beviteltől sem. Szereti a hatás fokozása szempontjából, a hátborzongató beállítását a jeleneteknek, melyek azután megfagyasztfják az erekben a vért és megakasztfják egy percre még a vérkeringést is.

A vulkánok rettentő kitöréseikhez hasonlíthatjuk Hugo költészetét, amely maga előtt mindent a látatenger izzó folyamával akar eltemetni. Ilyen az ő poézise is, mindent meg akar maga előtt emészteni, mindent elborítani, eszméinek fönséges látatengerével. De sokszor nem sikerül neki, ereje cserbe hagyja s a napba repülő Ikarusz tollain megolvad a

viasz s a merész repülő lezuhan. Így van Hugo is. Főnséges, borzalmas, isteni akar lenni mindig és ezért válik nem egyszer neveltségessé, üressé és köznapivá. Főnséges szárnyaló fantáziájában van költészetének legnagyobb ereje, de egyúttal legnagyobb gyöngesége is.

Az élet-perceket számolom.

Írta: H. Halmy István.

Mint az ereszről zenélve,
dallamosan hulló esőcseppek,
hullnak a perceim a végtelenbe...
(Tán már ezer éve?!)

Semmibe meredő szemmel,
holt-mozdulatlan csönd-ágyban fekszem
és az élet-óra: szívem mennyit ver,
folyton számolnom kell.

Olyan régen számolom már.
És mindig úgy... És mindig ugyanaz...
Egy... kettő... megint egy... Talán most
[megáll?

Nem! Csak egy percig vár...

Megindul lüktetése
és én számolom, félve számolom
a hulló élet-perceket; míg végre,
mint útfalan csillag, az utolsó
esik a mélybe...

Apaság.

Írta: Szász Menyhért.

Mikor Vörös, kit két nap előtt haza-hívtak, terhes asszonyához belépett, a többiek már mindnyájan ott voltak. Vörös szótlánul lehúzta kabátját és odaült a két nap előtt abban hagyott munkához és dolgozni kezdett. A többiek kíváncsian sandítottak feléje, azt várva nyilván, hogy beszélni fog.

A nap vakított az ablakon. Az üvegen hizott hasu dongók dünnögtek nyári dalokat. A hosszú, közös asztal mellett emberek dolgoztak. Fialok, öregek vegyes. Ingben, trikóban ültek és nagy impozáns könyvekből, vastag címtárakból, kötött kompaszokból — írtak. Címeiket írtak. Furcsa, tarka borítékokra, hihetetlen gyorsasággal, tisztán, olvashatóan.

És a megírt borítékokból lassan oszlopok emelkedtek mindig magasabban. Külön voltak a sárga borítékok, külön a kékek... Külön a németek, külön a magyarok... Izzadó testek dohos szaga terjedt. A napsugár cikázva táncolt... Homályos, szürke szemekről, tarka borítékokra. Tar, kopasz koponyákról, borotválatlan, sápadt arcokra.

Amikor a főnök átment a szobán, leereszkedőleg szólt oda Vöröshöz:

„Na, hogy van az asszony Vörös úr?”
És feleletet sem várva rohant tovább.

A tollak tovább sercegtek. A dühös versenyben nőttek a borítékoszlopok. A mellek keményen odaszorultak az asztalszélhez... Az izzadt levegőben ott volt a kérdés: mi van a gyerekekkel? Aztán lassan az érdeklődés is megszűnt... Egy-egy a címtárban előforduló furcsa tót neven keményen elkacagtak.

Egyszerre Vörös meglepődve kérdezte:

„Hol az Ofner, mi van az Ofnerrel?”

„Elment“, szólt az öreg Mihály, „biztosítási ügynök lett“.

Újra hallgattak. Vörös a munkája fölé hajolt, de a jó, öreg Mihály — az egyetlen professzionista címíró mind között — örülve, hogy beszéde kezdhetett, lágy, simulékony hangon szólt:

„És volt itt tegnap Vörös úr kéremszépen egy lány is. Ofner helyére. Egy nagyon csinos